

**STOWARZYSZENIE OPIEKUNÓW
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
;STOP WYKLUCZENIOM;**

09-227 Gójsk ul. Słoneczna 19

Nr REGON: 146878689

Kontakt: tel.: 731 989 713

e-mail: stowarzyszenieoon@gmail.com

<http://wykluczeniopiekunowieon.blog.pl>

Gójsk, dnia 17.02.2014 r.

Minister Pracy i Polityki Społecznej
Władysław Kosiniak-Kamysz
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

W odpowiedzi na pismo z dnia 05 lutego 2014r. DSR-II-022-1-1-EK/14 przesłane do Stowarzyszenia Opiekunów Osób Niepełnosprawnych ;STOP WYKLUCZENIOM; przedstawiamy stanowisko wraz z uwagami do projektu ustawy **; o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów;**

Projektowana ustawa w przedstawionej treści nie wykonuje wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 05 grudnia 2013 r. sygn. akt K27/13. W związku z czym jest nieakceptowana przez opiekunów osób niepełnosprawnych (ON), którzy mają stać się jej adresatami.

Jednocześnie w treści niniejszego pisma kolejny raz wskazujemy na rozwiązania prawne które będą konsumowały przedmiotowy wyrok Trybunału Konstytucyjnego

Z uwagi na określenie bardzo krótkiego terminu na wniesienie uwag (14 dni od otrzymania projektu) pismo sprowadza się jedynie do wykazania najistotniejszych problemów, które - w Naszym przekonaniu - jaskrawo stoją w sprzeczności z porządkiem prawnym, oraz uzasadnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, który zobowiązuje ustawodawcę do przywrócenia praw nabytych w pełnym zakresie.

UWAGI

Stowarzyszenia Opiekunów Osób Niepełnosprawnych
;STOP WYKLUCZENIOM; do projektu ustawy
z dn. 05 lutego 2014 r. ;o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla
opiekunów; oraz „Testu regulacyjnego”

1. Wstęp. Uwagi ogólne

Na wstępie przypominamy, iż MPiPS w dniu 16.01.2014 r., tj. **na 3 tygodnie przed publikacją projektu** otrzymało od Stowarzyszenia 6 stronicowy dokument, w którym zostało zawarte „Stanowisko wobec wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego sygn. akt K 27/13 z dn. 5 grudnia 2013 r. (Dz. U. z 16 grudnia 2013 r., poz. 1557)” - do tej pory pozostawiając go bez odpowiedzi.

W świetle otrzymanego do konsultacji projektu ustawy wraz z „Testem regulacyjnym” należy **krytycznie** wypowiedzieć się wobec próby **ominięcia** przez Ministerstwo wykonania przedmiotowego wyroku TK projektowanymi przepisami i tym sposobem próbą „zaoszczędzenia” **kilkuset milionów złotych** w budżecie państwa, które są **należne opiekunom ON**.

Aby móc pojąć sens przedstawianego stanowiska należy wyjść od przeanalizowania treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego wraz z uzasadnieniem ¹, gdyż tam kryje się sedno **zobowiązań** po stronie prawodawcy, które wynikły - co należy przypomnieć - w

1 Pisemne uzasadnienie wyroku TK z 05.12.2013 r. w sprawie K27/13 - http://otk.trybunal.gov.pl/OTK/teksty/otk/2013/K_27_13.doc

okolicznościach, **świadomego** (wobec posiadania opinii Rządowego Centrum Legislacyjnego z 20.03.2012 r. ²) **złamania zapisów Konstytucji RP przez organa władzy publicznej**

2. Analiza treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 05 grudnia 2013 r. sygn. akt K27/13 wraz z przedstawieniem okoliczności jego wydania

Do wydania przez TK wyroku z dn. 05 grudnia 2013 r. w sprawie oznaczonej sygn. akt K27/13 doszło w wyniku wniesienia przez RPO w dniu 25 czerwca 2013 r. wniosku, w którym domagano się stwierdzenia niezgodności art. 11 ust. 1 i 3 (*przepisy intertemporalne*) ustawy zmieniającej ³ z zasadą zaufania do państwa i prawa oraz zasadą ochrony praw nabytych wynikającymi z art. 2 Konstytucji RP.

W treści uzasadnienia RPO podzielił stanowisko poszkodowanych opiekunów ON, iż prawo do świadczenia pielęgnacyjnego nabyli oni na podstawie **ostatecznych, częstokroć bezterminowych decyzji administracyjnych**, a zmiana warunków nabywania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego i wprowadzenie nowych warunków uprawniających do ubiegania się o przyznanie specjalnego zasiłku opiekuńczego powoduje, że z dniem 01 lipca 2013 r. znaczna część osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne została pozbawiona prawa do pobierania tego świadczenia i nie spełniła warunków wymaganych do przyznania specjalnego zasiłku opiekuńczego.

Wniosek RPO nie był pozbawiony pewnych niedomagań, które wyjaśniał ⁴ przed wydaniem orzeczenia na rozprawie w dniu 05 grudnia 2013 r. umocowany przedstawiciel RPO p. Lesław Nawacki – Dyrektor Zespołu Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, m. in. również wskazał uzupełniająco, **iż ci z poszkodowanych opiekunów ON, którym wygaszono ostateczne decyzje do świadczenia pielęgnacyjnego, a którzy spełnili następnie warunki nabywania prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego winni mieć pozostawiony wybór, czy pozostaną przy**

2 Stanowisko Rządowego Centrum Legislacyjnego z dnia 20.03.2012 r. znak RCL.DPS.50-13/12 – http://sejmometr.pl/rcl_etapy/454?f=142379

3 Ustawa z 07.12.2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 31.12.2012 r., poz. 1548) – <http://sejmometr.pl/prawo/127179>

4 Stenogram z rozprawy TK z 05 grudnia 2013 r. (K27/13) – http://db.trybunal.gov.pl/sprawa/sprawa_pobierz_plik62.asp?plik=F2019112744/K_27_13_1205_13_stenogram_ADO.doc&syg=K%2027/13

specjalnym zasiłku opiekuńczym czy powrócą do swoich praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego, jakie mieli gwarantowane poprzednią decyzją ... itd.

W efekcie zbyt późnego skierowania przez RPO wniosku do TK (*na 5 dni przed skutkami prawnymi przepisów prawa intertemporalnego*), powstała sytuacja, iż Trybunał nawet przez uznanie niekonstytucyjności zaskarżonych przepisów swoim wyrokiem nie spowodował natychmiastowych skutków poprawy sytuacji materialnej opiekunów ON z racji dokonania się już faktu bezprawnego (*bo ze złamaniem Konstytucji*) wygaszenia ostatecznych decyzji administracyjnych z dniem 01 lipca 2013 r. i braku zaskarżenia w tym wniosku od razu przepisów prawa materialnego. **Nie mniej w przedm. wyroku Trybunał Konstytucyjny zobowiązał prawodawcę do naprawy tej sytuacji** (*o czym poniżej*) *post factum*.

Wejście w życie niekonstytucyjnych przepisów spowodowało podział opiekunów ON posiadających dotychczas prawa nabyte do **świadczenia pielęgnacyjnego** zasadniczo na dwie grupy:

- tych z prawami do świadczenia pielęgnacyjnego po 01 lipca 2013 r. (*są to przede wszystkim tzw. rodzice ON*), spełniający przepisy prawa materialnego w postaci art. 17 ust. 1b (*nowy przepis od 01.01.2013 r.*) oraz art. 17 ust. 1a (*przepis w nowym brzmieniu od 01.01.2013 r.*) ustawy o świadczeniach rodzinnych (*dalej: u.ś.r.*), nadanymi ustawą zmieniającą,
- oraz opiekunowie ON, którzy tych nowych artykułów nie spełniają (*wśród nich znaleźli się także opiekunowie ON, którzy po pozbawieniu praw słusznie nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego, po zmianie przepisów u.ś.r. spełniali warunki nabywania prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego*),

zatem **dokonał się bezprawny podział w obrębie opiekunów posiadających do tej pory te same prawa nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego** (*podział - do którego dopuścił Rzecznik zbyt późno zaskarżając przepisy do TK*).

Gdyby RPO zaskarżył w swoim wniosku również przepisy prawa materialnego, tj. art. 17 ust. 1b oraz art. 17 ust. 1a u.ś.r. (*co najmniej zakresowo – wskazując podmioty, których te przepisy miałyby niekonstytucyjnie eliminować z możliwości uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego „na nowo” od 01 lipca 2013 r., tj. osoby posiadające do tej pory prawa słusznie nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego*), opiekunowie ON pozbawieni bezprawnie (*bo ze złamaniem zapisu art. 2 Konstytucji RP*) świadczenia pielęgnacyjnego w chwili obecnej byli by w sytuacji faktyczno-prawnej, pozwalającej na odzyskanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego **ale bez**

konieczności oczekiwania na „interwencję ustawodawcy” i to na zasadach jakie wynikają z u. ś. r. (czyli. m.in. świadczenie pielęgnacyjne w kwocie **620 zł** miesięcznie + prawo do dodatku w kwocie **200 zł** wynikające z rządowego planu pomocowego w okresie stycznia do marca 2014 r.), gdyż wnioskowali o te świadczenie już w lipcu 2013 r. i na mocy art. 145a k.p.a. żądaliby wznowienia postępowania wobec odmownych decyzji administracyjnych wydanych po 01 lipca 2013 r. co skutkowało by uzyskaniem **prawa do świadczenia pielęgnacyjnego ponownie** (od miesiąca złożenia wniosku), Przez co **odzyskali by swoje uprawnienia wynikające z pierwotnych praw nabytych.**

Ci zaś opiekunowie ON, którzy takich wniosków nie złożyli po 01 lipca 2013 r. o ustalenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego mogliby na podstawie art. 17 u.ś.r. wnioskować o nie zaraz po publikacji wyroku TK w Dzienniku Ustaw uzyskując prawo do świadczenia pielęgnacyjnego „na przyszłość” a za okres wstecz (od 01 lipca 2013 r.) albo dochodziliby swoich roszczeń na drodze sądowej albo ustawodawca sporządziłby dla nich „specjalną ustawę” przyznającą w formie odszkodowania należne świadczenia za miniony okres.

Trybunał Konstytucyjny nie mógł jednak (z racji uregulowań określających zasady rozpoznawania wniosków) poszerzyć jego treści o zbadanie przepisów prawa materialnego z Konstytucją, gdyż był (jest) ograniczony przedmiotem wniosku we wniesionej postaci.

Nie mniej Trybunał **nie pozostał obojętny** w swoim uzasadnieniu wyroku wobec zaistniałej sytuacji faktycznoprawnej i zawarł w nim dość jasną argumentację, - co **powinien** uczynić prawodawca. W tym także wypowiedział się o przepisach prawa materialnego, które nie zostały zaskarżone przez Rzecznika.

Trybunał uznał⁵, iż pogwałcona została Konstytucja RP:

„Art. 11 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1548) jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”

Oba te ustępy art. 11 zostały uznane przez TK za niezgodne z art. 2 Konstytucji RP w **całości**.

Znajduje to potwierdzenie w treści ustawy zmieniającej, która w swoim

5 Sentencja wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K27/13, opublikowana 16.12.2013 r. w Dz. U. z 2013, pozycja 1557 – <http://dokumenty.rcl.gov.pl/D2013000155701.pdf>

tekście jednolitym⁶ zawiera informację o **utracie ich mocy**.

Art. 11. ust. 1. ten stanowił:

„Osoby uprawnione do świadczenia pielęgnacyjnego na podstawie przepisów dotychczasowych zachowują prawo do tego świadczenia w dotychczasowej wysokości do dnia 30 czerwca 2013 r., jeżeli spełniają warunki określone w przepisach dotychczasowych.”

z kolei art. 11 ust. 3 mówił:

„Wydane na podstawie przepisów dotychczasowych decyzje o przyznaniu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wygasają z mocy prawa po upływie terminu, o którym mowa w ust. 1”

Uznane za niekonstytucyjne zostały zatem wszystkie negatywne skutki prawne, jakie wynikały z ustanowienia okresu przejściowego (do 30 czerwca 2013 r.) a także samo wygaszenie z mocy przepisu ostatecznych decyzji administracyjnych, z których wynikały prawa nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego.

Jednocześnie Trybunał obszernie uzasadnił, iż:

*„Trzeba podkreślić, że teoretycznie **utrata praw nabytych dotyczy wszystkich osób**, które przed wejściem w życie ustawy zmieniającej legitymowały się ostateczną decyzją administracyjną przyznającą świadczenie pielęgnacyjne. Mechanizm prawa przejściowego przyjęty w art. 11 ust. 1 i 3 u.z.u.ś.r. zakładał bowiem, że decyzje wygasną z mocy prawa, niejako automatycznie, niezależnie od okoliczności faktycznych i prawnych, w jakich znajdowali się dotychczasowi świadczeniobiorcy.”*

(...)

„Bezsporne jest przy tym, że problem konstytucyjny zarysowany w taki właśnie sposób miał swe źródło w treści norm intertemporalnych zakwestionowanych przez wnioskodawcę. Formalne wygaszenie decyzji administracyjnych ex lege nastąpiło na podstawie art. 11 ust. 3 u.z.u.ś.r., ustanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego było zaś konsekwencją art. 11 ust. 1 u.z.u.ś.r., na mocy którego to prawo zostało zachowane tylko przez określony czas, bez wyjątku do 30 czerwca 2013 r. „

(...)

6 Ustawa z 07.12.2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 31.12.2012 r., poz. 1548 u uwzględnieniem Dz. U. 2013, poz. 1557) -

<http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=15BEC22C7F387C9B6B3D3E4EBEBB712?id=WDU20120001548&type=3>

„Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału, w sferze praw socjalnych zasadą ochrony praw nabytych objęte są zarówno prawa nabyte w drodze skonkretyzowanych decyzji, przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte in abstracto, zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie.”

(...)

„Prawodawca nie może w sposób dowolny kształtować treści obowiązujących norm, traktując je jako instrument do osiągania stale to innych celów, które sobie dowolnie wyznacza.”

(...)

„Uwzględniając jednak, że podane jako wzorce kontroli zasady ochrony zaufania jednostki do państwa i prawa oraz ochrony praw nabytych gwarantują wyłącznie oczekiwania usprawiedliwione i racjonalne, elementem analizy zgodności z Konstytucją musiała być także odpowiedź na pytanie, czy oczekiwanie świadczeniobiorców, że dotychczasowe zasady otrzymywania świadczeń pielęgnacyjnych nie zostaną zmienione, nie było bezpodstawne”

na które to pytanie Trybunał odpowiedział następująco:

„Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że obowiązująca przed wejściem w życie ustawy zmieniającej regulacja, w powiązaniu ze świadczeniem w postaci opłacania składek na ubezpieczenie emerytalno-rentowe osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne, tworzyła opiekunom osób niepełnosprawnych – zwłaszcza w wypadku świadczenia na czas nieokreślony – stabilne warunki sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną, bez obawy, że nie podejmując czy też z niej rezygnując, będą pozbawione świadczeń pomocowych, a po osiągnięciu wieku emerytalnego nie będą mogły korzystać z zabezpieczenia społecznego. Opieka nad osobą niepełnosprawną i w konsekwencji rezygnacja z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej miała więc charakter decyzji życiowej o wieloletnich skutkach, która zwykle jest podejmowana z uwzględnieniem założenia stabilności i ciągłości systemu prawnego. „

a zatem oczekiwania opiekunów ON, iż **dotychczasowe zasady otrzymywania świadczeń pielęgnacyjnych nie zostaną zmienione były i są zasadne.**

(...)

„Z perspektywy kognicji sądu konstytucyjnego pierwszoplanowe znaczenie ma jednak to, że granice swobody regulacyjnej determinują przede wszystkim normy konstytucyjne, które wyznaczają ustawodawcy nieprzekraczalne ramy rozstrzygnięć merytorycznych”.

(...)

„Nie należy jednak z tego wyprowadzać wniosku, że gwarancje pomocy państwa osobom niepełnosprawnym, w tym świadczenia pielęgnacyjne, mają być ograniczane w pierwszej kolejności oraz bez jednoznacznego i
17.02.2014 r. UWAGI do projektu ustawy z 05.02.2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów

niewątpliwego potwierdzenia, że jest to rzeczywiście nieodzowne (konieczne)”

(...)

„Nie bez znaczenia jest także to, że rzeczywiste skutki ustawy zmieniającej daleko wykraczały poza jej ratio legis deklarowane przez ustawodawcę. **Kryteriów wieku powstania niepełnosprawności i dochodu rodzin w przeliczeniu na osobę nie można traktować jako środka prawnego mającego na celu weryfikację przyznanych świadczeń pielęgnacyjnych** (chyba że w bardzo dalekim, pośrednim sensie), ale raczej jako instrumenty kreujące nowy model świadczeń opiekuńczych, poza którym ex lege została pozostawiona znaczna grupa dotychczasowych świadczeniobiorców.”

(...)

„Poszanowanie praw niewadliwie nabytych oraz zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa najczęściej będą wymagały sięgnięcia **po zasadę dalszego działania prawa dawnego**, co w rozpatrywanej sprawie **zostało zrealizowane w sposób ułomny** (ograniczony temporalnie).”

(...)

„Tak więc w świetle orzecznictwa TK kwestię intertemporalną o tyle tylko rozwiązuje się opierając za zasadą stosowania ustawy nowej, **o ile przemawia za tym konieczność ochrony innych konstytucyjnie uznanych praw, wartości, czy interesów** i pod warunkiem zastosowania procedur umożliwiających zainteresowanemu dostosowanie się do zaistniałej sytuacji.”

(...)

„**Stosowanie rozwiązań, których zasadniczy walor polega na tym, że są względnie „łatwe” w użyciu, choć przerzucają ciężar wdrożenia ustawy na obywatela, nie może być akceptowane w demokratycznym państwie prawnym. W realiach tej sprawy – zdaniem Trybunału Konstytucyjnego – nie istniały podstawy konstytucyjne do wygaszania z mocy prawa wszystkich decyzji administracyjnych przyznających świadczenia pielęgnacyjne. Ustawodawca nie realizował w ten sposób żadnych racji konstytucyjnych, które powinny w tym wypadku mieć pierwszeństwo przed ochroną praw słusznie nabytych oraz zasadą lojalności państwa wobec obywatela.**”

(...)

„Jakkolwiek Trybunał Konstytucyjny zwracał uwagę, że bezpieczeństwo prawne jednostki może pozostawać w kolizji z innymi wartościami, których realizacja wymaga wprowadzenia zmian do systemu prawnego, to **jednostka ma prawo oczekiwać, że regulacja prawna nie zostanie zmieniona na jej niekorzyść w sposób arbitralny** (zob. wyroki TK z: 31 stycznia 1996 r., sygn. K 9/95, OTK ZU nr 1/1996, poz. 2; 14 czerwca 2000 r., sygn. P 3/00; 19 listopada 2008 r., sygn. Kp 2/08). **Z tej perspektywy należy negatywnie ocenić labilność legislacji dotyczącej przesłanek świadczenia pielęgnacyjnego**. Ponieważ w demokratycznym państwie prawnym chroni się zaufanie obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, ustawodawca, dokonując kolejnych zmian stanu prawnego, nie może tracić z pola widzenia interesów podmiotów, jakie ukształtowały się przed dokonaniem zmiany stanu

prawnego, co znaczy, że pożądaną cechą systemu prawa jest stabilność rozwiązań, zwłaszcza wobec osób o ograniczonych możliwościach adaptacyjnych.

Na sam koniec Trybunał skonstatował, iż zrealizowanie wyroku Trybunału będzie wymagało zmiany prawa.

*„Podsumowując, przywrócenie stanu zgodnego z Konstytucją wymaga interwencji ustawodawcy, który powinien wprowadzić stosowne korekty np. do ustawy o świadczeniach rodzinnych, w celu wyeliminowania niekonstytucyjności mającej źródło w art. 11 ust. 1 i 3 u.z.u.ś.r. Wraz z upływem czasu ta niekonstytucyjność będzie powodowała narastanie negatywnych następstw dla osób pozbawionych **świadczeń pielęgnacyjnych**, co powinno skłaniać podmioty dysponujące prawem inicjatywy ustawodawczej do podjęcia prac legislacyjnych bez zbędnej zwłoki.*”

Przytoczone fragmenty uzasadnienia wyroku TK jednoznacznie wskazały, iż ostateczne decyzje przyznające prawa do **świadczenia pielęgnacyjnego**, w okolicznościach sprawy **nigdy** nie miały prawa wygasnąć i **obowiązkiem** prawodawcy, ze względu na fakt bezprawnego ich wygaszenia, jest takie obecnie unormowanie przepisów prawa, aby osoby, które tych praw zostały pozbawione odzyskały prawa do **świadczenia pielęgnacyjnego** i to w sposób przywracający (w cudzysłowie) „byt prawny decyzji wygaszonych”, **w sposób pozbawiony wszystkich negatywnych skutków** od dnia 01 lipca 2013 r., natomiast **nie wyklucza** zmiany przepisów na korzystniejsze (*osiągnięty stan prawny musi być taki, jakby przepisy ustawy zmieniającej określające nowe przesłanki ustalenia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego nie dotyczyły opiekunów ON, którzy już te prawa nabyli*).

Jednocześnie z uzasadnienia wyroku TK wynika, że obecnie obowiązujące przepisy prawa materialnego dotyczące **ustalania praw do świadczenia pielęgnacyjnego** (np. „kryterium wiekowe” zapisane w art. 17 ust. 1b u.ś.r.) **nie mogą one być stosowane wobec opiekunów ON, którym wygaszono prawa nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego, gdyż wykraczają poza zakres unormowań ustalonych pod rządem u.ś.r. w poprzednio (do 31.12.2012 r.) obowiązującej treści ustawy, bezprawnie eliminując ich z odzyskania praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego. Prawodawca miał jedynie potwierdzić tę okoliczność w stosownej regulacji prawnej, jaka miała bezzwłocznie powstać po publikacji wyroku Trybunału w Dzienniku Ustaw, a tym samym**

umożliwić odzyskania praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego.

Żaden z argumentów przedstawionych przez Pana Ministra Władysława Kosiniaka-Kamysza w piśmie z 30 sierpnia 2013 r. ⁷ skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego nie został podzielony w wyroku (*a przytoczyć należy, iż Minister w tym piśmie bronił ułomnych przepisów stojąc na stanowisku, że one są zgodne z Konstytucją*).

Jednocześnie należy wskazać, że odpowiadając na pismo Trybunału Konstytucyjnego z 26 lipca 2013 r. w sprawie nakładów finansowych nieprzewidzianych w budżecie państwa, **jakie może spowodować orzeczenie w rozpatrywanej sprawie**, Minister Pracy i Polityki Społecznej w piśmie z 26 września 2013 r. ⁸, z upoważnienia Prezesa Rady Ministrów, wyjaśnił, że ewentualne **przywrócenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego** w obecnie obowiązującej kwocie osobom, które do 30 czerwca 2013 r. były do niego uprawnione, a następnie je utraciły na podstawie art. 11 ust. 1 i 3 ustawy zmieniającej, oraz podwyższenie wysokości specjalnego zasiłku opiekuńczego do wysokości świadczenia pielęgnacyjnego wiązałoby się z dodatkowymi kosztami dla budżetu państwa w wysokości: **683 384 tys. zł** w 2013 r. i **1 366 768 tys. zł** w 2014 r., co daje sumarycznie za okres 18 miesięcy (*od 01 lipca 2013 r. do 31 grudnia 2014 r.*) kwotę **2 050 152 tys. zł**.

Tymczasem, w obecnie projektowanej ustawie o „zasiłku dla opiekuna” mimo, iż wyrok TK uznał niekonstytucyjność art. 11 ust. 1 i 3 ustawy zmieniającej, nagle koszty przywrócenia stanu prawnego zgodne z Konstytucją wynoszą 1 624 600 tys. zł.

Zatem Ministerstwo próbuje pozbawić pokrzywdzonych opiekunów ON należnej kwoty ok. 425 552 tys. zł (ponad 425 mln zł).

⁷ Pismo MPiPS z 30.08.2013 r. DSR-II-0711-2-1-EK/13 w sprawie K27/13 - http://db.trybunal.gov.pl/sprawa/sprawa_pobierz_plik62.asp?plik=F2107877673/K_27_13_MPiPS_2013_08_30_ADO.pdf&syg=K%2027/13

⁸ Pismo MPiPS z 26.09.2013 r. DSR-IV-0711-1-1-TW/13 - http://db.trybunal.gov.pl/sprawa/sprawa_pobierz_plik62.asp?plik=F-730659256/K_27_13_MPiPS_2013_09_26_ADO.pdf&syg=K%2027/13

Powyższe jednoznacznie wskazuje iż Ministerstwo nie realizuje wyroku TK, za to próbuje wmówić środowisku opiekunów ON - bezprawnie pozbawionym praw słusznie nabytych do **świadczenia pielęgnacyjnego**, - iż proponowana w przedmiotowym projekcie regulacja prawna powołująca do życia nową formę prawną, o bliżej nie określonej definicji, jest tożsama ze Świadczeniem Pielęgnacyjnym.

Jednak zauważyć należy, że **wprowadza ona inne zasady ustalania i wypłacania, niż te które były określone w ustawie o Świadczeniach Pielęgnacyjnych. W związku z czym Zasiłek dla opiekuna faktycznie nie przywraca praw nabytych do Świadczeń Pielęgnacyjnych. Stanowi więc odmienną formę faktyczną prawną niż Świadczenie Pielęgnacyjne. Z wszystkimi tego konsekwencjami.**

Ale to nie jest koniec.

Krótką (z powodu ograniczonego czasu na przedstawienie uwag do projektu) **analiza proponowanych regulacji projektu ustawy „o zasiłku dla opiekuna”** wykaże w jak selektywny sposób Ministerstwo rozumie odpowiedzialność państwa za wyrządzoną **bezprawną krzywdę**, potwierdzoną wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

3. Analiza niektórych zapisów projektu ustawy z dn.05 lutego 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów

Na wstępie trzeba wskazać, że przedmiotowy projekt MPiPS pod pozorem realizacji wyroku próbuje stworzyć **trzecią** kategorię beneficjentów świadczeń „opiekuńczych”:

- z prawem do świadczenia pielęgnacyjnego **określonym u.ś.r.**,
- z prawem do specjalnego zasiłku opiekuńczego **określonym u.ś.r.**,
- z prawem do „zasiłku dla opiekuna” **wykluczonych z u.ś.r.** - jedynie dla tych opiekunów, którym bezprawnie odebrano prawa nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 01 lipca 2013 r.

Zgodnie z uzasadnieniem wyroku TK, przywrócenie stanu zgodnego z

Konstytucją, tj. **przywrócenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego** osobom, które świadczenie to utraciły od dnia 01 lipca 2013 r., wymaga bezzwłocznej interwencji ustawodawcy, który powinien wprowadzić stosowne korekty w systemie prawnym.

Taka sama interpretacja wyroku Trybunału pojawia się **nawet** w uzasadnieniu projektowanej ustawy (*strona 5/6*), ale tylko jako wzmianka, po czym projektodawca próbuje niweczyć wszystkie skutki prawne wyroku TK przez próbę forsowania „zasiłku dla opiekuna”, który nie jest „świadczeniem pielęgnacyjnym” określonym u.ś.r., który **nie przywraca praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego**, jakie nabyli opiekunowie ON na mocy **bezprawnie** wygaszonych od 01 lipca 2013 r. **ostatecznych decyzji administracyjnych**.

Wbrew pozorom, „zasiłek dla opiekuna” **różni się** od świadczenia pielęgnacyjnego **zasadniczo** (*a nie jakby ktoś mógł sądzić jedynie nazewnictwem*), bowiem przedmiotowy projekt ustawy mi. in.:

- **bezprawnie (wobec orzeczenia TK) „cementuje” podział opiekunów ON jaki dokonał się w wyniku wygaszenia praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego po 01 lipca 2013 r.**, na tych z utrzymanymi prawami do świadczenia pielęgnacyjnego (*w uproszczeniu pisząc” rodziców ON*) oraz tych, którym **praw do Świadczenia Pielęgnacyjnego nadal się odmawia powołując w przedm projekcie ustawy inną formę w postaci ;zasiłku dla opiekuna;** (*wszyscy pozostali, czyli w przeważającej części opiekunowie ON „dorosłych”*) pomimo iż wyrok TK jasno określił, iż pozbawienie Świadczeń Opiekuńczych wszystkich do tej pory uprawnionych opiekunów ON było bezprawne,
- tworzy „zasiłek dla opiekuna”, który **nie jest świadczeniem rodzinnym** (art. 2 u.ś.r. określa co nim jest),
- tworzy „zasiłek dla opiekuna” **poza treścią u.ś.r. z całkowicie nową podstawą prawną (artykułem)** ustalania praw do niego **ze wszystkimi negatywnymi tego skutkami** jak np. **brak „waloryzacji” kwoty zasiłku**, gdyż ta jest zapisywana w art. 3 projektu, tj. **w innej regulacji niż u.ś.r.** (*art. 18 u.ś.r. mówiący o weryfikacji wysokości kwot świadczeń odnosi się jedynie do świadczeń w nim zapisanych, tj. między innymi do świadczeń rodzinnych określonych w art. 2 u.ś.r., zatem nie obejmuje zapisów ujętych w projektowanej ustawie*), zatem MPiPS chce „zamrozić” wysokość tego „zasiłku” na stałe (*tzn. póki prawodawca nie znowelizuje jego kwoty, do czego nigdy nie*

będzie zobowiązany przez okresową weryfikację z uwzględnieniem wyników badań prognozy wsparcia dochodowego rodzin),

- **ustala wbrew u.ś.r.** wysokość świadczenia w postaci „zasiłku dla opiekuna” w kwocie 520 zł, podczas gdy skutkiem bezprawnego (po wyroku TK) pozbawienia praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego z ostatecznych decyzji administracyjnych jest utrzymanie prawa do **świadczenia pielęgnacyjnego z tą samą podstawą prawną jego ustalenia (art. 17 ust. 1 u.ś.r.)**, które od dnia bezprawnego wygaszenia praw nabytych wynosi zgodnie z art. 17 ust. 3 u.ś.r. **620 zł** (przepis zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. c ustawy zmieniającej z 2012 poz 1548, który to przepis jest prawomocny i nie został nawet przez nikogo zaskarżony – domniemanie konstytucyjności),
- **próbuje ustalić wysokość „zasiłku dla opiekuna” na poziomie świadczenia pielęgnacyjnego z 01 listopada 2009 r.** (uwstecznia poszkodowanych opiekunów ON o cztery lata) podczas gdy ci, mają prawo nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego potwierdzone w ostatecznych decyzjach administracyjnych, bezprawnie wygaszonych, które obecnie wynosi 620 zł,
- **próbuje bezprawnie** (wobec wyroku TK) **pozbawić** opiekunów ON, przez wprowadzenie innego świadczenia niż świadczenie pielęgnacyjne, prawa do pomocy w ramach rządowego planu pomocowego, który jest przypisany do podmiotów posiadających prawo do **świadczenia pielęgnacyjnego**, a które to **prawo winno być przywrócone** i to w sposób niwelujący wszystkie negatywne skutki niekonstytucyjnych przepisów art. 11 ust. 1 oraz ust. 3 ustawy zmieniającej (Dz. U. 2012, poz. 1548), zatem w obecnych uwarunkowaniach prawnych opiekunowie ON bezprawnie pozbawieni praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego winni po wyroku TK uzyskać także prawo do **200 zł** w okresie od stycznia do marca 2014 r.,

itd.

Ponadto projekt ten:

- **uniemożliwia opiekunom ON**, którzy po dniu pozbawienia ich prawa do świadczenia pielęgnacyjnego **mają „ustalone” prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego na okres zasiłkowy (do 30 listopada 2014 r.)** złożenie wniosku o „zasiłek dla opiekuna”, który jest ustalany na okres ważności orzeczenia ON (jak przy świadczeniu pielęgnacyjnym) – art. 2 ust. 3 pkt 1 projektu nie powinien mówić o okresach „ustalonych” za które nie przysługuje, a co najwyżej o okresach, za które zostało **„wyplacone”** świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy, gdyż w ten sposób opiekunowie ON bezprawnie pozbawieni praw

nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego które mieli ustalone „na stałe” nie mogą po wyroku TK odzyskać swoich praw nabytych do świadczeń bezterminowych, jakie posiadali do tej pory, jeżeli nabyli po 01 lipca 2013 r. prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, który jest świadczeniem terminowym,

- **nie realizuje** opłacenia składek zdrowotnych *ex tunc* a winien to czynić,
- **nie realizuje** naliczenia odsetek od zaległości, które winny być bezwzględnie wypłacone „z urzędu” wobec faktu orzeczenia o niekonstytucyjności przepisów, co odwołuje się do konieczności stosowania art. 77 ust.1 Konstytucji RP i w ten sposób realizować poczucie sprawiedliwości społecznej,
- **wprowadza pułapkę**, iż poszkodowany opiekun ON pozbawiony bezprawnie praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego nie uzyska po wyroku TK żadnej informacji o zmianach przepisów, a tym samym stanie się nieświadomy przysługujących mu praw po wyroku TK, jeżeli w przeciągu „4 miesiący” (*niczym nie powodowany termin – wymysł projektodawcy, który nie powinien w ogóle zostać zaproponowany*) nie zwróci się z wnioskiem do właściwego organu – wprowadzenie konieczności poinformowania opiekunów ON o zmianach przepisów w przeciągu 14 dni od wprowadzenia nowych regulacji **wcale nie musi być skutecznym środkiem zapobiegawczym, bowiem opiekun ON mógł zmienić adres zamieszkania od dnia bezprawnego pozbawienia go praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego** i nie był i nie jest niczym zobowiązany do poinformowania o tym fakcie organu, który do tej pory realizował wypłatę świadczenia pielęgnacyjnego, zatem próba jego powiadomienia o zmianach przepisów może być bezskuteczna,
- po raz kolejny czyni z opiekunów ON tzw. „dorostłych” **stygmatyzowanych wybiórczo przez Ministerstwo**, wprowadzając obowiązkowy wywiad środowiskowy cyklicznie powtarzany co 6 m-cy, który będzie obejmował **tylko** opiekunów ON objętych projektem, natomiast opiekunowie tzw. „rodzice ON”, którym wybiórczo umożliwiono nabycie „na nowo” świadczenia pielęgnacyjnego regulowanego u.ś.r., **nadal** nie będą w zgodzie z u.ś.r. poddawani takiej samej kontroli (*wywiady te powinny dotyczyć wszystkich*) i mogą stać się sposobem na nadużycia, których Ministerstwo (*nie wiedzieć czemu*) nie chce widzieć,
- **nie reguluje** sytuacji opiekunów ON, którzy w wyniku zdarzeń losowych, np. śmierci podopiecznego po dniu wygaszenia praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego stali się opiekunami tzw.

„osieroconymi”, a winni oni być jasno ujęci w regulacji, jako uprawnieni do świadczenia w okresie sprawowania opieki do dnia jej ustania,

- **wklucza** opiekunów ON z kręgu beneficjentów projektowanej ustawy, którzy w okresie od dnia pozbawienia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego **do dnia** wprowadzenia w życie nowej regulacji zarejestrowali się w Urzędach Pracy z uwagi na brak tytułu ubezpieczenia, jednak nadal sprawowali opiekę nad ON (*rejestracja była efektem pozostawienia ich przez władze publiczne prawa do leczenia się, które mieli przypisane do świadczenia pielęgnacyjnego*),
- **nie wiedzieć czemu pozwala** (art. 2 ust. 4 w zw. z ust. 2 pkt 2) opiekunowi ON, który uzyska prawo do „zasiłku dla opiekuna” **na przyszłość** być jednocześnie zarejestrowanym w Urzędzie Pracy (*do tej pory pozostawanie w rejestrze osób bezrobotnych było nagminnie wykorzystywane przez organy realizujące przyznawanie uprawnień do świadczeń opiekuńczych jako negatywa przesłanka*),
- **nie wiedzieć czemu** odwołuje się do kodeksu cywilnego (art. 11 ust. 1 projektu),
- **przez odwołanie do stosowania odpowiednio przepisów u.ś.r. nieregulowanych projektem ustawy** przewiduje konieczność stosowania wzorów wniosków regulowanych Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 stycznia 2013 r. w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenia rodzinne, które nie przewiduje istnienia wniosków dla projektowanego „zasiłku”,
- **reguluje dla opiekunów ON wysokość składek na ubezpieczenie rentowo-emerytalne od „świadczenia pielęgnacyjnego” (620 zł) a przyznaje „zasiłek dla opiekuna” w kwocie 520 zł (gdzie tu spójność?)**

itd.

Projekt ten zawiera mnóstwo niejasności, a jego uzasadnienie jest lakoniczne. Co najważniejsze **projekt nie realizuje wyroku TK z dn.05 grudnia 2013 r. o sygn akt. K27/13.**

„Zasiłek dla opiekuna” nie przywraca praw słusznie nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego (częstokroć bezterminowych), które jest regulowane u.ś.r. na podstawie art. 17.

Przedstawiony „zasiłek dla opiekuna” do substytut zapomogi państwa

w kwocie 520 zł, który MPiPS próbuje nazywać „realizacją orzeczenia Trybunału”.

Trybunał nie zobowiązał prawodawcy do „zapomogowania” bezprawnie wykluczonych z posiadanych praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego, a do przywrócenia im tych praw i to w taki sposób, aby spełnić podsumowanie składu orzekającego z treści uzasadnienie wyroku:

„Podsumowując, przywrócenie stanu zgodnego z Konstytucją wymaga interwencji ustawodawcy, który powinien wprowadzić stosowne korekty np. do ustawy o świadczeniach rodzinnych, w celu wyeliminowania niekonstytucyjności mającej źródło w art. 11 ust. 1 i 3 u.z.u.ś.r.”

czego Ministerstwo przedstawionym do zaopiniowanie projektem **nie uczyniło**.

Przypominamy, co Trybunał orzekł:

*„Jakkolwiek Trybunał Konstytucyjny zwracał uwagę, że bezpieczeństwo prawne jednostki może pozostawać w kolizji z innymi wartościami, których realizacja wymaga wprowadzenia zmian do systemu prawnego, to **jednostka ma prawo oczekiwać, że regulacja prawna nie zostanie zmieniona na jej niekorzyść w sposób arbitralny** (zob. wyroki TK z: 31 stycznia 1996 r., sygn. K 9/95, OTK ZU nr 1/1996, poz. 2; 14 czerwca 2000 r., sygn. P 3/00; 19 listopada 2008 r., sygn. Kp 2/08). **Z tej perspektywy należy negatywnie ocenić labilność legislacji dotyczącej przesłanek świadczenia pielęgnacyjnego**. Ponieważ w demokratycznym państwie prawnym chroni się zaufanie obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, ustawodawca, dokonując kolejnych zmian stanu prawnego, nie może tracić z pola widzenia interesów podmiotów, jakie ukształtowały się przed dokonaniem zmiany stanu prawnego, co znaczy, że pożądaną cechą systemu prawa jest stabilność rozwiązań, zwłaszcza wobec osób o ograniczonych możliwościach adaptacyjnych.”*

Jednocześnie poniżej kolejny raz (czyniliśmy to już 16.01.2014 r.) wskazujemy jakie rozwiązania prawne będą dopiero konsumowały przedmiotowy wyrok Trybunału doprowadzając do przywrócenia praw słusznie nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego opiekunom ON pozbawionym tych praw wskutek wejścia w życie niekonstytucyjnych przepisów art. 11 ust. 1 i ust. 3 ustawy zmieniającej z 07 grudnia 2012 r. (Dz. U. z 2012, poz. 1548).

4. Stanowisko Stowarzyszenia wobec wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego sygn. akt K 27/13 z dn.05 grudnia 2013 r. (Dz. U. z 16 grudnia 2013 r., poz. 1557)

Bezsporne jest, że realizacja wyroku Trybunału dotyczyć może wyłącznie tych opiekunów ON, którzy utracili prawo do świadczenia pielęgnacyjnego od dnia 1 lipca 2013 r. w związku z wygaśnięciem – z mocy prawa art. 11 ust. 3 ustawy zmieniającej z 07 grudnia 2012 r. (Dz. U. z 2012, poz. 1548) – decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

Dlatego też poniższe stanowisko dotyczy wyłącznie opiekunów wskazanych w powyższym akapicie.

Ustawa zmieniająca, która weszła w życie z dniem 01 stycznia 2013 r. wprowadziła zmianę przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 ze zm.; dalej: *u.ś.r.*) a nadto w swoim art. 11 ust.1 wprowadziła okres przejściowy (do 30 czerwca 2013 r.), w którym osoby posiadające prawo do świadczenia pielęgnacyjnego (*ustalone na mocy przepisów u.ś.r. obowiązującej w dotychczasowej – do 31 grudnia 2012 r. – treści*) zachowały do niego prawo, a po upływie wskazanego okresu (z dniem 01 lipca 2013 r.), na mocy art. 11 ust. 3 ustawy zmieniającej, prawomocne decyzje administracyjne wygasły z mocy samego przepisu (*niezależnie od pełnionej nadal funkcji opiekuna Osoby Niepełnosprawnej*).

Ważność prawomocnych decyzji administracyjnych ustalona była na okres ważności orzeczeń o niepełnosprawności lub orzeczeń o stopniu niepełnosprawności, co w zasadniczej większości wydanych decyzji oznaczało, iż beneficjenci tych decyzji uzyskali prawo do świadczenia pielęgnacyjnego **bezterminowo** („na stałe”) lub **na wiele lat**.

Z dniem 01 stycznia 2013 r. ustawa zmieniająca nadała u.ś.r. nową treść m. in. art. 17 oraz wprowadziła nowy art. 16a. Na mocy tych przepisów stworzono zmodyfikowane warunki uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego oraz powołano do życia specjalny zasiłek opiekuńczy.

Świadczenie pielęgnacyjne od 01 lipca 2013 r. przysługuje w wysokości 620 zł, natomiast specjalny zasiłek opiekuńczy w kwocie 520 zł.

Od obu tych świadczeń opiekuńczych beneficjenci mają prawo do opłacania przez organy gminne składek na ubezpieczenie zdrowotne

oraz ubezpieczenie rentowo-emerytalne; wszystkie te składki ustalane są od wysokości świadczenia opiekuńczego, zatem są opłacane w różnych kwotach.

Prawo do świadczenia pielęgnacyjnego pozostało w przepisach ustalane na okres ważności właściwego orzeczenia ON, natomiast prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego ustalane jest okres nie dłuższy niż zasiłkowy (maksymalnie 12 m-cy), jednocześnie nie dłuższy niż okres ważności właściwego orzeczenia ON.

Wprowadzono również ograniczenie (*nieistniejące do tej pory w uregulowaniach prawnych*), iż prawo do świadczenia pielęgnacyjnego mogą nabyć tylko ci Opiekunowie, którzy opiekują się ON, jeżeli nabyli oni swoją niepełnosprawność przed ukończeniem 18 r. życia lub jeśli konstituowali naukę, przed ukończeniem 25 r. życia (*dalej: kryterium wiekowe*), zapisane docelowo w art. 17 ust. 1b u.ś.r.

Wprowadzenie tej regulacji spowodowało, że dotychczasowi Opiekunowie ON zostali podzieleni na **dwie grupy**; opiekujący się ON:

- a) spełniającymi kryterium wiekowe,
- b) niespełniającymi kryterium wiekowego.

Dla Opiekunów ON z **grupy a)** możliwe do uzyskania na nowo było świadczenie pielęgnacyjne już od dnia 01 lipca 2013 r., przy czym w tej grupie ON, mimo spełniania kryterium wiekowego **nie wszyscy** opiekunowie ON mogli nabyć prawo do świadczenia pielęgnacyjnego, ponieważ zmieniona z dniem 01 stycznia 2013 r. u. ś.r. nabrała nowego, odmiennego brzemienia art. 17 ust. 1a określającego osobę uprawnioną do ubiegania się o prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

Zatem **Opiekunowie ON z grupy a)** zostali podzieleni na **trzy podgrupy**:

- a1) z uzyskanym na nowo prawem do świadczenia pielęgnacyjnego,
- a2) bez uzyskanego na nowo prawa do świadczenia pielęgnacyjnego ale z uzyskanym prawem do specjalnego zasiłku opiekuńczego,
- a3) bez uzyskanego na nowo prawa do świadczenia pielęgnacyjnego oraz bez uzyskanego prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego.

Dla **Opiekunów ON z grupy b)** możliwy do uzyskania był **tylko** specjalny zasiłek opiekuńczy, przy czym obwarowanie tego świadczenia nowymi kryteriami (*nieistniejącymi w dotychczasowych regulacjach ustawy świadczeniowej*), jak „**kryterium dochodowe**” czy „**kryterium rezygnacji z zatrudnienia**” - pozbawione zapisu o możliwości „niepodejmowania zatrudnienia” itd., spowodowało, że Opiekunowie ON z **grupy b)** zostali podzieleni na **dwie podgrupy**:

- b1)** z uzyskanym prawem do specjalnego zasiłku opiekuńczego,
b2) bez uzyskanego prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego.

W dniu 5 grudnia 2013 r. TK ogłosił wyrok w sprawie K 27/13 o sentencji:

„Art. 11 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1548) jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.”

Jednocześnie w uzasadnieniu wyroku TK wskazał, iż powstała niezgodność z Konstytucją musi zostać naprawiona **bezzwłocznie** wskutek interwencji ustawodawcy, który został zobowiązany do naprawienia szkód wyrządzonych obywatelom niekonstytucyjnymi przepisami (art. 11 ust 1 i ust. 3 ustawy zmieniającej).

4.1. Zakres realizacji wyroku TK z dn. 05 grudnia 2013 r. K27/13

TK zauważył powstanie trzech kategorii opiekunów (strona 15 uzasadnienia).

Opiekunowie ON z podgrupy **a1)** nie ponieśli szkód, gdyż tuż po fakcie wygaszenia decyzji ostatecznych przyznających im prawo do świadczenia pielęgnacyjnego, mogli już z dniem 01 lipca 2013 r. nabyć je ponownie **na tożsamyh warunkach**, zatem mimo faktu pozbawienia ich praw słusznie nabytych (**co nie ulega wątpliwości**) mogli je uzyskać „na nowo” i co ważne w sposób (uzasadnienie ze strony 17/18), który „(...) **adekwatnie** rekompensowałyby utratę dotychczasowych uprawnień”, zatem w zgodzie z uzasadnieniem wyroku TK ze strony 15 nie ponieśli oni szkody, gdyż wyrok TK został już skonsumowany z dniem 01 lipca 2013 r. przez wprowadzone przepisy ustawy świadczeniowej (w brzmieniu obowiązującym od 01 stycznia 2013 r.).

Niekonstytucyjne przepisy ustawy zmieniającej spowodowały szkodę u czterech podgrup Opiekunów ON. Do poszkodowanych należą Opiekunowie ON z grupy a2), b1), a3), b2), przy czym wartość poniesionej szkody w przypadku podgrupy a2) równa jest szkodzie podgrupy b1), natomiast szkoda Opiekunów ON z podgrupy a3) jest taka sama jak podgrupy b2) ale jednocześnie jest wyższa (kwotowo) niż szkoda podgrup a2) i b1).

4.2. Opiekunowie z podgrupy a2) oraz b1)

Nie ulega wątpliwości, co zostało obszernie uzasadnione przez TK, iż jednostka, posiadająca słusznie nabyte prawa podmiotowe do świadczenia pielęgnacyjnego, miała prawo oczekiwać, iż jej prawa zostaną zachowane w niezmienionej postaci, co stanowiło o bezpieczeństwie podejmowanych przez nią decyzji życiowych związanych z podjęciem się funkcji Opiekuna, okupionej przecież koniecznością spełnienia wielu kryteriów, tym bardziej jeśli prawa nabyte miała gwarantowane **na wiele lat** lub **bezterminowo** („na stałe”) i musiała zrezygnować bądź nie podejmować zatrudnienia przez kolejne lata świadczonej opieki nad ON tracąc kontakt z rynkiem pracy. Opiekunowie mieli prawo oczekiwać, iż przy zachowaniu zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa nie narażą się na negatywne skutki, których nie mogli przewidzieć w chwili podejmowania życiowych decyzji.

Prawodawca, wg. TK, nie realizował żadnych wartości konstytucyjnych ingerując w prawa słusznie nabyte Opiekunów ON, które mogły by usprawiedliwiać jego zachowanie.

Specjalny zasiłek opiekuńczy **nie gwarantuje** Opiekunom (*podgrupa a2 oraz b1*) zachowania prawa do świadczenia opiekuńczego „**na wiele lat**” lat czy (*co ważniejsze*) **bezterminowo**, mimo konieczności sprawowania opieki nad ON, a takie gwarancje posiadali w swoich ostatecznych decyzjach administracyjnych do świadczenia pielęgnacyjnego.

Specjalny zasiłek opiekuńczy można utracić **w każdym momencie** (*mimo ważności decyzji maksymalnie na 12 m-cy*), **jeżeli sytuacja dochodowa** rodziny Opiekuna bądź/i rodziny ON **ulegnie poprawie** (*takie niebezpieczeństwo nie istniało wobec Opiekuna w przypadku świadczenia pielęgnacyjnego*).

Specjalny zasiłek opiekuńczy jest ustanowiony **w kwocie niższej od wysokości świadczenia pielęgnacyjnego** (*netto o 100 zł*), co **nie rekompensuje** opiekunowi praw słusznie nabytych jakie poprzednio posiadał.

Również wysokość składek na ubezpieczenie zdrowotne oraz (*co ważniejsze*) składek na zabezpieczenie społeczne (*rentowo-emerytalne*) **jest niższa**, a od ich wysokości uzależniona jest **podstawa wypłaty** w

przyszłości ewentualnej **renty czy emerytury**.

Składki od specjalnego zasiłku opiekuńczego w wysokości 520 zł wynoszą:

- na ubezpieczenie rentowo-emerytalne: 143,10 zł,
 - na ubezpieczenie zdrowotne: 46,80 zł,
- co sumarycznie stanowi kwotę **709,9 zł** miesięcznie.

Składki od świadczenia pielęgnacyjnego w wysokości 620 zł (od 01.07.2013 r.) wynoszą:

- na ubezpieczenie rentowo-emerytalne: 170,62 zł,
 - na ubezpieczenie zdrowotne: 55,80 zł,
- co sumarycznie stanowi kwotę **846,42 zł** miesięcznie.

Różnice z tytułu świadczeń opiekuńczych (miesięcznie) od 01 lipca 2013 r.:

- wysokość świadczenia - **100 zł**,
 - składki na ubezpieczenie rentowo-emerytalne - **27,52 zł**,
 - składki na ubezpieczenie zdrowotne - **9 zł**.
- co sumarycznie stanowi kwotę **136,52** miesięcznie.

Uzyskanie prawa do specjalnego zasiłku opiekuńczego **nie jest rekompensatą**, która „ (...) adekwatnie rekompensowałoby utratę dotychczasowych uprawnień” do świadczenia pielęgnacyjnego z powodu wszystkich powyższych **różnic** i w tym zakresie stanowi o **poniesionej szkodzie**, co jest bezpośrednio efektem zadziałania niekonstytucyjnego art. 11 ust 1 i ust. 3 ustawy zmieniającej (zachowanie przez państwo praw słusznie nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego **NIGDY** by nie spowodowało pogorszenie sytuacji prawno-materialnej tych podgrup opiekunów w opisanej sytuacji faktycznej).

4.3. Opiekunowie z podgrupy a3) oraz b2)

Najobszerniej TK w swoim uzasadnieniu opisał sytuację prawną Opiekunów ON podgrupy a3) oraz b2).

Wysokość szkód poniesionych przez Opiekunów ON z tych podgrup jest maksymalnie duża, bo dotyczy ona (od 01 lipca 2013 r.):

- wysokości świadczenia pielęgnacyjnego: 620 zł
 - składek na ubezpieczenie rentowo-emerytalne: 170,62 zł,
 - składek na ubezpieczenie zdrowotne: 55,80 zł,
- co sumarycznie stanowi kwotę **846,42 zł** miesięcznie.

4.4. Forma realizacji wyroku TK z 5 grudnia 2013 r. K27/13

Z uwagi na konieczność naprawienia szkód wyrządzonych niekonstytucyjnymi przepisami ustawy zmieniającej przez interwencję ustawodawcy, jedyną akceptowaną formą realizacji przedmiotowego wyroku TK jest „bezzwłoczne” nadanie trybu pilnego procesowi legislacyjnemu dla nowego projektu ustawy wykonującej wyrok TK, nie mniej projekt ten nie może być ministerialną „ułomnością” (pojęcia zaczerpnięte w uzasadnieniu wyroku TK) legislacyjną, jaką proponuje się opiekunom ON w opiniowanym projekcie o „zasiłku dla opiekunów”

Ku przestrodze należy przypomnieć w tym miejscu, iż TK nie pozwolił ustawodawcy na odroczenie w czasie realizacji wyroku. **Próba wykonania wyroku TK wraz z projektem MPiPS z 30 października 2013 r.** (obszernie skrytykowanym przez Stowarzyszenie w swoich Uwagach z 27 listopada 2013 r. przekazanych Ministerstwu) **będzie działaniem „ze zwłoką”**, bowiem oba projekty nie są od siebie zależne, tym bardziej, że realizacja wyroku TK jest zdecydowanie prostsza, mniej kontrowersyjna i wymagana z racji nakazu Trybunału oraz sytuacji Opiekunów ON (poszkodowanych od ponad 7 miesięcy, w dużej mierze bez praw do jakiegokolwiek wsparcia, w tym **głodujących i bez tytułu ubezpieczenia zdrowotnego**) **działania natychmiastowego**. Wszelkie dążenia Ministerstwa opóźniania realizacji wyroku TK (od 16 grudnia 2013 r., tj. dnia publikacji wyroku w Dz. U.), skończą się interwencjami kierowanymi do organów nadzorujących i masowym nagłaśnianiem zachowań MPiPS, które w **okolicznościach złamania Konstytucji RP nie realizuje nakazów Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej**.

Należy wskazać, iż MPiPS w okresie dwóch miesięcy (od 05 grudnia 2013 r. do 05 lutego 2014 r.) opracowało projekt, który nie realizuje treści wyroku TK, zatem już wiadomo, że opiekunowie ON **stracili 2 miesiące** oczekując na przywrócenie im praw nabytych do **świadczenia pielęgnacyjnego** bezowocnie.

Taka sytuacja pozwala sądzić, iż Ministerstwo jest organem, który nie jest zdolny lub nie wykazuje zamiarów do realizacji inicjatyw ustawodawczych pozbawionych znamion łamania Konstytucji RP oraz lekceważy stronę społeczną, którą te regulacje mają dotyczyć, stąd

interweniowaliśmy już **03 lutego 2014 r.** (na 2 dni przed opublikowaniem opiniowanego projektu przez MPiPS) składając petycję do senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji zatytułowaną "Petycja w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dn. 5 grudnia 2013 r. sygn. akt K27/13" z prośbą skierowaną do Senatu RP, aby podjął się niezależnej od Ministerstwa inicjatywy ustawodawczej.

Projekt ustawy realizującej wyrok TK w sprawie K27/13 z 05 grudnia 2013 r. powinien zawierać aspekty jak przedstawione poniżej.

Przywrócenie stanu zgodnego z Konstytucją wymaga takiego uregulowania prawnego, które w skutkach będzie maksymalnie zbliżone do stanu, obowiązującego przed bezprawnym wygaszeniem ostatecznych decyzji administracyjnych, z których są wywodzone prawa słusznie nabyte do **świadczenia pielęgnacyjnego**.

Uwagę należy zwrócić, iż Trybunał nie zakwestionował wyłącznie faktu wygaszenia praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego, ale także ustanowienia okresu przejściowego, bowiem wg Trybunału, prawodawca nie tylko że nie miał prawa wygasić tych decyzji, ale nie miał prawa obejmować opiekunów z ustalonym już prawem do świadczenia pielęgnacyjnego żadnymi zmianami, które by mogły prowadzić do utraty już posiadanych praw niewadliwie nabytych – to jest istota wyroku Trybunału.

Stąd prosta konkluzja, iż wszyscy opiekunowie ON, którym wygaszono przedmiotowe decyzje, muszą odzyskać prawa do **świadczenia pielęgnacyjnego** (a nie do ministerialnego „zasiłku dla opiekuna”), bo do świadczenia pielęgnacyjnego nabyli poprzednio w zgodzie z prawem uprawnienia.

Fakt wprowadzenia nowelizacji u.ś.r., która z dniem wygaszenia przedmiotowych decyzji ustaliła świadczenie pielęgnacyjne na nowym, wyższym poziomie (od 01 lipca 2013 r. 620 zł; wzrost o 100 zł miesięcznie), nie jest żadną przesłanką do odmowy przywrócenia opiekunom ON praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego.

Wygaszone decyzje miały charakter decyzji konstytutywnych, obejmowała ich trwałość decyzji ostatecznych. Prawa nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego zostało zaś ustalone na podstawie art. 17 ust. 1 u.ś.r.

Warunki nabywania praw do świadczenia pielęgnacyjnego były zawsze wywodzone z treści u.ś.r., która naturalnie podlegała w określonych momentach nowelizacjom ustawy, nie mniej każdy z opiekunów ON, który nabył prawa do świadczenia pielęgnacyjnego nie może zostać ich pozbawiony wraz z jej nowelą.

Z konstytucyjnego punktu widzenia żaden przepis prawa nie powinien tych decyzji wygaszać z dniem 01 lipca 2013 r. „z mocy prawa”.

W tej sytuacji **trwałość ochronna** jaką posiada w Polsce decyzja ostateczna musi zostać zachowana przy normowaniu przywrócenia praw nabytych (*stosowne regulacje należy ująć w sposób ograniczający swoją swobodę tworzenia litery prawa, bowiem prawodawca wykonuje orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego i nie ma pełnej dowolności jego kreowania; musi uznać jakby do wygaszenia tych decyzji i wynikających z nich uprawnień do świadczenia pielęgnacyjnego nigdy nie doszło*).

Stąd też nie może przywracać komuś prawa, proponując za te prawa „ekwiwalent” o gorszych jakościowo i ilościowo cechach, bo to nie będzie przywrócenie praw nabytych a utrwalanie (bezprawnie) pozbawienia prawa nabytego do świadczenia pielęgnacyjnego.

Nadmienić należy wyróżniająco, że w Polsce np:

- „Utrzymanie mocy obowiązującej decyzji administracyjnych w przypadku utraty mocy przepisów stanowiących ich podstawę powinna wynikać między innymi z zasady trwałości decyzji administracyjnych. Zatem zmiana lub uchylenie podstawy prawnej nie ma co do zasady wpływu na dalszy byt decyzji administracyjnych.” **II OSK 1691/07 - Wyrok NSA z 2008-12-19**
- „W sytuacji uchylenia przepisu, który był podstawą do przyznania określonego uprawnienia na przyszłość, wygaśnięcie takiej decyzji z powodu jej bezprzedmiotowości w rozumieniu art. 162 § 1 pkt 1 k.p.a. następuje tylko wówczas, gdy w przepisach zmieniających stan prawny przewidziany został taki skutek. Samo uchylenie podstawy prawnej wydanych decyzji powoduje, że z dniem wejścia w życie takiej zmiany prawa, przestaje istnieć podstawa prawna do wydawania w przyszłości takich decyzji. Nie powoduje to natomiast wygaśnięcia uprawnień nabytych na podstawie decyzji wydanych w oparciu o istniejącą wówczas podstawę prawną. W takim przypadku decyzje te nie stają się bezprzedmiotowe, gdyż dotyczą one uprawnień wcześniej nabytych na przyszłość.” **I OSK 953/07 - Wyrok NSA z 2008-06-18**

- „Jeżeli nowa regulacja prawna nie przewiduje uregulowań co do losu decyzji wydanych przed wejściem jej w życie i wydanej na odmiennych podstawach prawnych, to decyzja ta nadal jest wiążąca, mimo że przestała istnieć podstawa prawna, która uzasadniała jej wcześniejsze wydanie.” **II OSK 749/09 wyrok NSA z 6 maja 2010 r.**

Tę ochronę prawną do **świadczenia pielęgnacyjnego** prawodawca musi zachować ustanawiając przepisy przywracające prawa nabyte, stąd proponowany „zasiłek dla opiekuna” jest próbą kolejnego bezprawia, kolejnych zapędów MPiPS do takich ujęć regulacji prawnych, które – jak to już nieraz Trybunał wykazał – jest niezgodna z Konstytucją, a ostatnio wręcz „ułomne”.

Stąd też prawo do świadczenia pielęgnacyjnego opiekunowie ON mają nabywać w oparciu o stan prawny obowiązujący na dzień 31. 12. 2012 r. czyli wg poprzednio obowiązującej podstawy prawnej. Nie mniej z racji nowelizacji u.ś.r., która z dniem 01 lipca 2013 r. wprowadziła świadczenie pielęgnacyjne na poziomie 620 zł , musi ona także obowiązywać opiekunów ON, którym przywraca się prawa nabyte do świadczenia pielęgnacyjnego, bowiem kwota ta, zapisana w art. 17 ust. 3 u.ś.r. który wyznacza wysokość tego świadczenia z mocy przepisu i obowiązuje wszystkich uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego.

Zatem realizując wyrok TK z 05 grudnia 2013 r. w sprawie o sygn. akt K27/13 należy uwzględnić, iż:

- I. **Wszystkie cztery podgrupy (a2, b1, a3 i b2) Opiekunów ON, realizując wyrok TK sygn. akt K27/13 z 05 grudnia 2013 r., muszą ponownie mieć ustalone prawo do świadczenia pielęgnacyjnego na podstawie przepisów u.ś.r. (obowiązującej w dniu 31 grudnia 2012 r.) jakie nabyli w swoich ostatecznych decyzjach administracyjnych wygaszonych z dniem 01 lipca 2013 r., przy uwzględnieniu wysokości świadczenia pielęgnacyjnego obowiązującej od 01 lipca 2013 r.**
- II. Zarejestrowanie w PUP jako osoba poszukująca pracy lub posiadająca status bezrobotnego nie ma wpływu na ustalenie uprawnienia do świadczenia pielęgnacyjnego dla opiekunów ON w okresie od 01 lipca 2013 r. do dnia wydania decyzji,
- III. Przywrócenie praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego winno zostać zrealizowane „z urzędu”, tzn. **bez konieczności**

składania wniosku przez opiekuna – forma konieczności występowania Opiekuna ON z wnioskiem jest **niedopuszczalna** (*prawodawca pozbawił Opiekunów ON praw słusznie nabytych z mocy ustawy i z mocy ustawy tak samo ma wszcząć postępowania administracyjne celem przywrócenia praw nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego co jest obecnie jego obowiązkiem a nie dobrowolnością*).

IV. Prawo do świadczenia pielęgnacyjnego winno być ustalone **od dnia 01 lipca 2013 r.**

V. **Przy ustalaniu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego należy zastosować uproszczoną procedurę weryfikacji uprawnień Opiekuna ON do świadczenia w postaci złożenia** (*na zawiadomienie o wszczęciu postępowania administracyjnego i jednoczesne wezwanie*) **przez Opiekuna jedynie oświadczenia** (*pod odpowiedzialnością karną*) **o pełnieniu nadal opieki nad ON, bądź do jakiego terminu opieka była sprawowana** (*w przypadku ustania opieki nad ON np. z powodu jej śmierci lub innego zdarzenia*) – **bez przeprowadzania wywiadu środowiskowego i składania dokumentów wymaganych u.ś.r.**

VI. Złożenie takiego oświadczenia **nie było by** wymagane wobec Opiekunów z podgrupy a2) oraz b1), ponieważ ci są nadal w czynnym obowiązku informowania organów administracji o wszelkich okolicznościach mających wpływ na prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, co należy utożsamiać w faktem, iż opiekę sprawują nadal, stąd składanie oświadczeń jest zbędne.

VII. Okres ważności nowych decyzji administracyjnych przyznających na nowo prawo do świadczenia pielęgnacyjnego musi być ustalony na czas nie krótszy, niż to miało miejsce w wygaszonych decyzjach chyba, że z oświadczenia Opiekuna będzie wynikać, iż opieka nad ON ustała (*w przypadku ustania opieki nad ON np. z powodu jej śmierci lub innego zdarzenia*), wówczas ważność decyzji ustalana jest do dnia ustania jej sprawowania.

VIII. Wobec Opiekunów ON z podgrupy a2) oraz b1) prawo do świadczenia pielęgnacyjnego jest korzystniejsze aniżeli do specjalnego zasiłku opiekuńczego, więc nie wymagana jest ich zgoda do uchylenia decyzji.

Uchylenie decyzji przyznającej prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego można dokonać jedynie pod warunkiem jednoczesnego przyznania danemu Opiekunowi ON prawa do świadczenia pielęgnacyjnego.

IX. Uchylenie decyzji przyznającej prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego powodowałoby konieczność powstania obowiązku zwrotu wcześniej pobranych świadczeń z tytułu specjalnego zasiłku

opiekuńczego za okres jego pobierania do daty przyznania na nowo prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, przy czym kwota tego zobowiązania Opiekuna ON nie może podlegać naliczeniu odsetek (*jak przy świadczeniu nienależnie pobranym*), może być wymagana jedynie z naliczonego od 01 lipca 2013 r. wyrównania świadczenia pielęgnacyjnego (*wyrównanie pomniejszone o zwrot zobowiązania*).

- X. Korekcje wymagałoby również naliczenie składek zdrowotnych, rentowo-emerytalnych, uregulowanie przez zobowiązany organ należności wobec ZUS a także NFZ w wysokości różnic wynikających w wysokości podstawy oskładkowania (*wraz z odsetkami od nieterminowych wpłat składek*),
- XI. Naprawienie szkód finansowych w postaci niewypłaconego w terminie świadczenia pielęgnacyjnego (*za termin powstania zobowiązania należy przyjąć comiesięczną datę realizacji świadczenia w danym organie dokonującym wypłat świadczeń rodzinnych*) wymaga **dodatkowo** poniesienia przez budżet państwa także odsetek ustalonych w wysokości odsetek ustawowych, określonej przepisami prawa cywilnego.
- XII. Ustawowe odsetki naliczone winny być od wysokości wyrównania świadczenia pielęgnacyjnego, przyznane w formie odszkodowania zwolnionego z podatku od osób fizycznych.

Wyjaśnić należy, że **zgodnie z uregulowaniami prawnymi obowiązującymi w naszym kraju, za zwłokę w spełnianiu świadczeń pieniężnych należy się odszkodowanie w postaci ustawowych odsetek**. Mimo, że u.ś.r. w brzmieniu na dzień 31 grudnia 2012 r. nie przewiduje z tego powodu jakiegokolwiek zadośćuczynienia ze strony świadczeniodawcy, to kwestia odsetek za zwłokę w zapłacie należności winna być uregulowana w stosownym akcie prawnym z racji bezprawnego pozbawienia praw do świadczenia, a ujęcie jej w planowanej ustawie, byłoby zgodne z poczuciem sprawiedliwości społecznej i art. 77 ust. 1 Konstytucji RP.

W efekcie bezprawnego pozbawienia praw słusznie nabytych do świadczenia pielęgnacyjnego (*co za tym idzie tytułu ubezpieczenia zdrowotnego*) część z opiekunów ON została „zmuszona” sytuacją faktyczną do rejestracji w Powiatowych Urzędach Pracy, co było podyktowane wyłącznie koniecznością posiadania ubezpieczenia zdrowotnego, gdyż status materialny opiekunów nie pozwalał na korzystanie z lecznictwa prywatnego i uiszczanie pełnej odpłatności za leki, również te refundowane.

Nie uwzględnienie w ustawie przyznania uprawnień do świadczenia pielęgnacyjnego opiekunom ON ze statusem osoby bezrobotnej w 17.02.2014 r. UWAGI do projektu ustawy z 05.02.2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów

okresie od 01 lipca 2013 r. do dnia przywrócenia praw nabytych przerzucaloby na nich pełną odpowiedzialność za niekonstytucyjne przepisy prawne , których stali się ofiarami, a nie beneficjentami.

Z poważaniem

Marzena Kaczmarek

Przewodnicząca Organizacji Środowiskowej
Opiekunów Osób Niepełnosprawnych przy OPZZ PP

Mirosław Sobolewski

Przewodniczący Rady Przedstawicieli
Stowarzyszenia Opiekunów Osób Niepełnosprawnych
;STOP WYKLUCZENIOM;

Piotr Kret

Przewodniczący Ogólnopolskiego Pracowniczego Związku Zawodowego
Porozumienie Pracownicze

Otrzymują:

- adresat,
- posłowie Sejmu RP,
- wszyscy senatorowie Senatu RP,
- Marszałek Sejmu,
- Marszałek Senatu,
- Rzecznik Praw Obywatelskich,
- Prezes Trybunału Konstytucyjnego
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka,
- Kancelaria Premiera RP
- Rządowe Centrum Legislacji
- NIK
- Prezydent RP
- Prokurator Generalny
- Minister Finansów